

dr hab. inż. Zbigniew J. Sroka prof. uczelni

Politechnika Wrocławska
Wydział Mechaniczny, Katedra Inżynierii Pojazdów
wyb. Stanisława Wyspiańskiego 27, 50-370 Wrocław
Tel: +48 604206437, zbigniew.sroka@pwr.edu.pl

Wrocław, 31.01.2022 r.

RECENZJA
rozprawy doktorskiej mgr. inż. Sławomira TAUBERTA
pt. „Wpływ stosowania umownego współczynnika rozcieńczenia DF
na wskaźniki emisji”

promotor: dr hab. inż. Wojciech Gis prof. ITS
promotor pomocniczy: dr hab. inż. Andrzej Ziółkowski

Podstawa opracowania recenzji: pismo prof. dr. hab. inż. Jacka Pielechy, Przewodniczącego Rady Dyscypliny Inżynieria Lądowa i Transport Politechniki Poznańskiej z dnia 20.12.2021 r.
- DR-63/634/2/2021.

1. Charakterystyka problematyki rozprawy i ocena wyboru tematu

Prognozy tzw. końca silników spalinowych jako źródeł napędów środków transportu w zakresie produkcji w roku 2020 i w odniesieniu do eksploatacji w roku 2030 nie spełniają się. Rok 2020 mamy już za sobą, a silniki wciąż istnieją, a i rok 2030 wydaje się ułudny z racji planów wszystkich wytwórców pojazdów samochodowych (osobowych, ciężarowych i autobusów), których łączna roczna produkcja ma sięgnąć w roku 2050 ponad 110 milionów sztuk. Niewątpliwie, następuje zmiana profilu produkcji, chociażby ze względu na wdrażanie napędów hybrydowych, ale koniec silnika spalinowego jest bardzo odległy. Równocześnie, w eksploatacji pozostaje blisko 1,5 miliarda pojazdów samochodowych na świecie co sprawia, że każde działanie badawczo-rozwojowe podjęte dla poprawy efektywności konstrukcyjnej nowych jednostek jak i dla utrzymania stanu technicznego należy uznać za ważne, zwłaszcza w kontekście ochrony zdrowia i środowiska. Tak też jest z ocenianą rozprawą doktorską pt. *Wpływ stosowania umownego współczynnika rozcieńczenia DF na wskaźniki emisji*, w której Autor - Pan mgr inż. Sławomir Taubert, poprzez jasno sprecyzowany cel zmierzający do określenia wpływu stosowania w obliczeniach emisji zanieczyszczeń z układu wylotowego silnika spalinowego zależności na współczynnik rozcieńczania DF na wskaźniki emisji zanieczyszczeń stosowane do szacowania całkowitej emisji rocznej dla samochodów osobowych i lekkich samochodów dostawczych wyposażonych w silniki spalinowe, wpisuje się w aktualność rozważań naukowych prowadzonych w ramach dyscypliny inżynieria lądowa i transport. Oryginalność rozprawy nadaje połączenie zagadnień transportu z ochroną środowiska przez wymiar legislacyjny i metrologiczny.

Przez powyższe należy uznać wybór tematu rozprawy za aktualny i oryginalny.

2. Ocena struktury podziału treści i układu rozprawy

Rozprawa doktorska pt. *Wpływ stosowania umownego współczynnika rozcieńczenia DF na wskaźniki emisji*, jest ujęta w 7 rozdziałach, opisanych na 114 stronach. Podział treści i prezentacja rozważań są właściwe dla prac doktorskich o charakterze technicznym. Po rozdziale „Wprowadzenie”, w którym Autor przedstawia tło i problem badawczy zostaje postawiona teza, której towarzyszy opis metodyki badań. Na następnych stronach rozprawy znajdują się wyniki i ich analiza. Ta część jest zasadniczym fragmentem rozprawy, którą wieńczy zakończenie z wnioskami podzielonymi na ogólne, szczegółowe i perspektywiczne. Są też sugerowane kierunki dalszych badań co wskazuje na dojrzałość naukowo-badawczą Autora. Dodatkowo rozprawa zawiera typowe elementy struktury jak streszczenie w języku polskim i angielskim, wykazy ważniejszych oznaczeń i symboli oraz spis literatury.

Struktura podziału treści i układ ocenianej rozprawy należy uznać za właściwą i przejrzystą.

3. Merytoryczna ocena rozprawy

Na ocenę merytoryczną rozprawy składają się oceny cząstkowe:

- umiejętności zdefiniowania problemu badawczego,
- trafność identyfikacji celu i postawienia tezy,
- przyjęty zakres badań wraz z oceną oryginalności podjętej metodyki badawczej,
- poprawności wnioskowania.

Wskazując na ważność podjętej tematyki oceny emisji zanieczyszczeń gazów wylotowych silników spalinowych, stanowiących źródła napędów pojazdów samochodowych, Autor przedstawił rys historyczny rozwoju regulacji legislacyjnych i powiązanych z nimi różnych metod pomiarowych. Na tym tle, zwrócono uwagę na niedoskonałość metod badawczych wynikających między innymi z przyjętych założeń upraszczających np. w zakresie stochiometrii mieszanki paliwowej lub oceny stopnia rozcieńczenia gazów spalinowych powietrzem pobranym z otoczenia.

W świetle dokonanego przeglądu literaturowego, Autor zdefiniował problem badawczy związany z zamiennością stopnia rozcieńczenia z współczynnikiem rozcieńczenia i wynikającym z tego faktu błędem określenia wskaźników emisji zanieczyszczeń ważnych w inwentaryzacji całkowitej emisji rocznej.

Dokładny (czasami zbyt techniczny) opis metody pomiaru emisji zanieczyszczeń z użyciem układu poboru gazów o stałym natężeniu przepływu, w tym rozwój metodyki obliczeń współczynnika rozcieńczenia na tle postawionego problemu badawczego zaowocował postawieniem przez Autora dwóch tez:

1. *Stosowana obecnie metoda pomiaru emisji zanieczyszczeń z układu wylotowego wykorzystująca układ poboru spalin o stałym natężeniu przepływu wprowadza błąd systematyczny, wynikający z przyjęcia założenia upraszczającego o stochiometrycznym składzie mieszanki podczas wyznaczania współczynnika rozcieńczenia spalin.*
2. *Błąd ten może mieć istotny wpływ na wyniki pomiarów emisji zanieczyszczeń wykorzystywanych do wyznaczania ich wskaźników i w rezultacie na dokładność inwentaryzacji emisji zanieczyszczeń z transportu drogowego.*

Skala problemu zdecydowała (i słusznie) o wytypowaniu do badań wyłącznie pojazdów osobowych i lekkich dostawczych wyposażonych w silniki spalinowe o zapłonie iskrowym i samoczynnym.

Zakres pracy obejmował:

- badania współczynnika nadmiaru powietrza w cyklach jezdnych ARTEMIS, WLTC i NEDC,
- analizę wpływu współczynnika nadmiaru powietrza na błąd określenia rzeczywistego stopnia rozcieńczenia gazów spalinowych,
- badania emisji zanieczyszczeń z układu wylotowego w cyklach jezdnych ARTEMIS,
- modyfikację metody określania rzeczywistego stopnia rozcieńczenia spalin za pomocą jednoczesnego pomiaru stężenia dwutlenku węgla w spalinach surowych i rozcieńczonych,
- obliczenia całkowitej rocznej emisji zanieczyszczeń dla badanych pojazdów samochodowych,
- analizę błędu systematycznego obliczania całkowitej rocznej emisji zanieczyszczeń.

Zakres badań jest czytelny i słuszny dla osiągnięcia celu i udowodnienia tez rozprawy.

Przyjęta metodyka badań w zakresie sprzętowym i obliczeniowym, zapewniła wykonanie pomiarów w trzech cyklach jezdnych dla pojazdów o różnej konfiguracji konstrukcyjnej i funkcjonalnej. Pomimo, że grupa badawcza była nieliczna, Autor wskazał na ważne elementy postawionych tez, co należy uznać za istotny wkład badawczy w tym obszarze. Uzyskane wyniki pomiaru stężeń zanieczyszczeń gazów zapewniły wyznaczenie emisji i wskaźników emisji i docelowo określenie stopnia rozcieńczenia DR i współczynnika rozcieńczenia DF będących dominantą niniejszej rozprawy. Finalnym punktem rozprawy było oszacowanie całkowitej rocznej masy zanieczyszczeń według zmodyfikowanej procedury pomiarowej.

Wnioski z przeprowadzonych badań są właściwie sformułowane. Wynikają z nich osiągnięcia Autora, które decydują o Jego wkładzie w rozwój dyscypliny inżynieria lądowa i transport:

- **stosowanie współczynnika rozcieńczenia DF zamiast stopnia rozcieńczenia DR prowadzi do powstania błędu systematycznego określenia wskaźników emisji zanieczyszczeń z transportu drogowego w przypadku masy tlenu węgla, węglowodorów, metanu i węglowodorów niemetanowych samochodu wyposażonego w silnik o zapłonie samoczynnym,**
- **stosowanie współczynnika rozcieńczenia DF zamiast stopnia rozcieńczenia DR prowadzi do powstania nieistotnego (pomijalnego) błędu systematycznego określenia wskaźników emisji zanieczyszczeń z transportu drogowego w przypadku dwutlenku węgla i tlenków azotu samochodu wyposażonego w silnik o zapłonie samoczynnym i w całości dla samochodów napędzanych silnikami o zapłonie iskrowym.**

Ważne są też wnioski szczegółowe, wynikające z badania konkretnych pojazdów, które mają znaczenie zarówno naukowe jak i aplikacyjne. Dotyczą one szczególnie pojazdu wyposażonego w silnik o zapłonie samoczynnym:

- mediana współczynnika nadmiaru powietrza w każdej fazie cyklu WLTC i NEDC oraz w cyklach ARTEMIS była większa od 1,5,
- względna różnica między współczynnikiem rozcieńczenia DF i stopniem rozcieńczenia DR wynosiła od 28% do 167%, co prowadzi do błędnych wartości wskaźników emisji,
- w porównaniu między dotychczasową metodą i zmodyfikowaną uzyskano różnice wyznaczenia współczynnika DF od minus 41% do plus 102%,
- wskazano na możliwości pomiarowe wspomagające ograniczenie błędu systematycznego wyznaczania wskaźników emisji: określania rzeczywistej wartości rozcieńczenia z użyciem przepływomierza mierzącego natężenie przepływu powietrza rozcieńczającego lub pomiar stężenia dwutlenku węgla w spalinach surowych i w rozcieńczonych spalinach z pomiarem natężenia przepływu spalin.

Formułując wnioski perspektywiczne, Autor zakłada możliwość dopuszczenia zmodyfikowanej procedury pomiarowej do badań normatywnych w celu zwiększenia dokładności szacowania całkowitej rocznej masy części zanieczyszczeń pochodzących z silników o zapłonie samoczynnym. Z kolei w kierunkach dalszych badań, Autor uznaje konieczność zwiększenia grupy badawczej, prowadzenia pomiarów w różnych warunkach pogodowych z uwzględnieniem temperatury otoczenia, określenie wpływu czasu odpowiedzi przyrządów pomiarowych dwutlenku węgla na dokładność oszacowania stopnia rozcieńczenia DR oraz porównanie różnych metod pomiarowych dla zoptymalizowania układu poboru gazów spalinowych.

Przez powyższe należy uznać, że postawione cele zostały osiągnięte, ale tezy wymagają wzmocnienia wynikającego ze skali prowadzonych badań, czego Autor jest świadom i co wykazuje na Jego dojrzałość naukowo-badawczą. Wkład pracy Autora, przez identyfikację tematu, definicję celu i ustalenia zakresu badań stanowią o oryginalności rozprawy, a wykonane badania, uzyskane wyniki i ich analiza świadczą o posiadanej wiedzy Autora z dyscypliny *Inżynieria Lądowa i Transport*.

4. Ocena formalnej strony pracy

Rozprawa jest napisana bardzo starannie tak pod względem formalnym w zakresie techniki pisania prac doktorskich jak i stylistyki językowej. Wykresy i tabele są osadzone we właściwej kolejności i formie, a odnośniki literaturowe ujęte w tekście.

5. Wniosek końcowy

Rozprawa doktorska mgr. inż. Sławomira Tauberta pt. „Wpływ stosowania umownego współczynnika rozcieńczenia DF na wskaźniki emisji” spełnia wymagania aktualność i trafność wyboru tematyki rozprawy. Przez poprawnie zdefiniowane cele badawcze i postawione tezy, bardzo dobrze opanowane techniki pomiarowe, które świadomie zostały zmodyfikowane dla osiągnięcia celów rozprawy, a także uwzględniając właściwy poziom wnioskowania naukowego jak i utylitarne oceniam pozytywnie przedłożoną rozprawę. Treść merytoryczna rozprawy jak i właściwa jej forma są podstawą do wystawienia Autorowi pozytywnej oceny za ogólną wiedzę techniczną i specjalistyczną w dyscyplinie *Inżynieria Lądowa i Transport*.

Rozprawa doktorska Pana mgr. inż. Sławomira Tauberta pt. „Wpływ stosowania umownego współczynnika rozcieńczenia DF na wskaźniki emisji” spełnia wymagania ustawowe do ubiegania się o stopień naukowy doktora nauk technicznych w dyscyplinie *Inżynieria Lądowa i Transport*.

Niniejszym rekomenduję Radzie Dyscypliny *Inżynieria Lądowa i Transport* Politechniki Poznańskiej przyjęcie rozprawy i dopuszczenie jej Autora do publicznej obrony.

Zbigniew J. Sroka